

Павле
СМОЛСКИ

Наслов на оригиналот:
ПАВЛЕ СМОЛСКИ

Превод:
Весна Станковска

Јазична редакција:
Мелита Томовска

Дизајн:
Лазар Томовски

Издава:
АИК „Знаци на времето“
ул. „Влае“ бр. 42, Скопје

За издавачот:
Михајло Гурев

Печати:
„Аркус дизајн“ - Скопје

Павле СМОЛСКИ

ПАВЛЕ СМОЛСКИ

Прекарот Смолски, Павле го добил како осумгодишно момче под посебни околности, за кои сега ќе слушнете.

Неговото вистинско презиме било Тихомиров. Бил син на земјоделец во Сосновки, едно од најсиромашните села во покраината Могилев (Русија). Семејството се состоело од татко, мајка и две малечки деца, десетгодишната Шура (Александра) и осумгодишниот Паша (Павле). Тие се сакале и биле побожно семејство. Биле почитувани во сопствената општина, но и во целата парохија.

За славата ги посетувал свештеник и играл карти со таткото, но не за пари туку само за да им мине времето, така што оној кој ќе загубел „би добил по носот“ од победникот. Децата стоеле околу нив и љубопитно набљудувале како носот на свештеникот почнувал да црвенеа или од вотката или од картите кога татко им секогаш – кога

би ја добил партијата, умеел многу вешто да го удри по носот. Добриот свештеник му зборувал притоа со зарипнат глас: „Но кој ќе издржи до крај, ќе биде спасен – и мене еднаш ќе ми дојде редот, а тогаш внимавај, пријателе мој, затоа што стои напишано: ’Немојте никому ништо да должите’ и ’Со која мера мерите, со таква ќе ви биде одмерено“.

СМРТТА НА РОДИТЕЛИТЕ

Но, наскоро дошол крајот на ваквиот безгрижен живот. Повеќе неродни години по ред ги присилиле селаните од Сосновка да размислуваат за преселба во Сибир. Се состанувале за да се советуваат и конечно се договориле да пратат претставници кои требале да најдат соодветно земјиште во Сибир. Меѓу тие претставници бил и Тихомиров како умен и вешт човек. Претставниците се вратиле по три месеци и ги известиле соселаните дека во околината на Томск нашле добра и плодна земја. Селаните ги продале своите имоти и се подготвиле за преселба. Тие од Сосновка тргнале на пат со воз, заземајќи неколку

вагони. Тоа се случувало во 1897 година. Тогаш се патувало многу долго, а на железничките станици имало големи турканици и иселениците морале долго да чекаат, дури и повеќе недели, за да можат конечно да тргнат понатаму. Со денови и ноќи чекале во некои мали простории на станицата, спиејќи наредени на подот. Немало доволно топла вода за сите. Не можеле да си дозволат топло јадење во рестораните. И така тие сиромашни луѓе се хранеле со сушени харинги и пиеле незовриена вода. Почнале да имаат стомачни проблеми, некои дури заболеле и од колера, која се ширела најмногу кај возрасните. Во близина на Томск се разболел и Тихомиров. Сите симптоми укажувале на колера. Неговата сопруга и децата се преплашиле кога на една станица го изнеле од возот и го оставиле да лежи во барака за заразни болести (карантин).

Се подразбира дека и жената и децата излегле од возот, го прекинале патувањето и се сместиле покрај оградата која служела како брана од големите соспи снег. Оттаму жената одела секојдневно да прашува што се случува со нејзиниот сопруг. Вестите секој ден биле сè потажни. По три дена, жената, целата исполнета со тага, на своите деца

им кажала дека и таа е болна. Срцето ѝ се кинело од болка кога болничарите ја поделиле од нејзините деца. Децата загубиле секакава потпора и сигурност. Мајката тешко се поделила од децата, насетувајќи дека повеќе никогаш нема да ги види. Повеќе од нејзината сопствена смрт ја мачела помислата што ќе се случи со нејзините мили и мали дечиња – тие ќе станат сирачиња во туѓ свет.

И мајката ја однеле во карантин. Децата плачејќи трчале по болничарите, кои пред нив ја затвориле тешката врата од бараката. Тие биле несреќни и осамени. Шура и Паша, избежумени од страв, ја обиколувале бараката довикувајќи ги мајката и таткото. Стражарите грубо ги пцуеле и им се заканувале со ќотек доколку не си заминат што подалеку од бараката. Но, децата не престанале да викаат и да молат да ги пуштат внатре, велејќи дека повеќе би сакале да умрат заедно со родителите отколку да живеат без нив. И така многу часови ја обиколувале бараката, сè додека студената ноќ не ги натерала да помислат на топлата облека што им останала покрај оградата со останатиот багаж. Кога дошле на тоа место каде што спиеле последната ноќ, сиот багаж исчезнал – некој го украде. Некој се полакомил по мизерниот

багаж на сиромашните иселеници. Децата се повлекле зад оградата и се стиснале едното до друго за да се затоплат малку. Шура, како постара, многу се грижела за својот брат. Не склопила око сè додека не се разденило. Ноќта ѝ се чинела долга како вечност. Штом Паша се разбудил, повторно се вратиле крај бараката. Стражарот на кој наишле им рекол: „Залудно доаѓате. Утрово вашиот татко го изнесовме мртов, а и вашата мајка исто така денеска ќе почине“.

Не било возможно децата да се присилат да се оддалечат од бараката. Постојано гледале кон прозорците и ја довикувале својата мајка. Зар оној за нив мил глас ќе замолчи? Дали од нивната мајчичка до вечерта ќе остане само студен труп?

Да, вечерта слушнале дека и мајка им починала. Таму, кај оградата, се прегрнале и горко плачеле. Таа ноќ не спиеа ни Паша. Постојано жалел и плачел по саканите родители. Со грбот потпрен на оградата ја гледал пругата како се губи во далечина и уште еднаш во мислите ги преживувал сите настани од последните неколку денови. Конечно, кога забележал како се приближува воз, рекол: „Шура, не сакам да живеам без татко и мајка, дојди да одиме и да легнеме на пругата.“

Возот ќе нè смачка и на сè ќе дојде крајот. Зошто да живееме? Не можеме никому да му бидеме од полза! Зборувајќи така, ја фатил својата сестра за рака за да ја одвлече до шините. Шура се згрозила. Го прегрнала брата си и повикла: „Не, никако! Се плашам! Тоа е страшно!“

„Тогаш пушти ме мене, јас сам ќе скокнам под воз“, викало детето. Додека се бореле, возот минал покрај нив. Паша се фрлил со лицето на земјата и почнал гласно да плаче: „Зошто ме задржа? Не сакам повеќе да живеам!“ Но, постарата сестра нежно му објаснила дека таквите мисли мора да ги отфрли. Му требало долго време да се смири и потоа да вети дека повеќе нема да размислува за самоубиство, а и дека сестра си нема да ја остави сама на овој свет. Децата се смириле и се стиснале едно покрај друго крај оградата и чекале да се раздени. Решиле утрото да појдат на гробот на родителите. Тоа било бескрајно долга ноќ за премрзнатите и гладни деца. Кога конечно почнало да се разденува, побрзале на гробиштата каде што во еден агол ги погребувале мртвите кои умреле од заразни болести. Го молеле гробарот да ги пушти внатре и да им покаже каде се гробовите на родителите. А гробарот грубо ги избркал ве-

лејќи им: „Ноќва е донесен цел рид од мртви тела! Од каде јас да знам кој каде е погребан?“

Не дознавајќи ништо, со расплакани очи преку пукнатината од оградата гледале на свежите гробови од влажна глина, расфрлани по групи. Долго стоеле таму и плачеле, сè додека гробарот не ги избркал. Држејќи се за раце, скршени од болка, децата заминале тивко назад до оградата, која била единствен сведок за маките што ги снашле изминатите пет дена од разделбата со за нив најдрагите суштества – таткото и мајката. Ова место на сирачињата им било единствениот дом. Почнале да размислуваат што да прават понатаму. Се плашеле да не ги пратат во бараките за сирачиња, но заклучиле дека тоа сепак ќе им биде единствена заштита од гладот што сè повеќе и повеќе ги измачувал. Нивните скромни залихи и последни парички, сето тоа исчезнало со украдениот багаж.

БЕГСТВО ОД ЛОГОРОТ

Тежина паднала врз осамените деца кои биле гладни и премрзнати. Се стемнувало, а високо над

нив утките ги пееле своите последни песни. Дошла уште една ноќ. Заедничката тага уште повеќе ги поврзала. Шура сакала на својот помал брат да му ја надополни мајката. Го бакнувала и го тешела: „Не смееме да очајуваме, мил мој, Господ Бог нема да нè остави“.

Изутрината, децата решиле да одат до најблиското село да замолат за парче леб. Таму некој им се развикал: „Чии сте? Што правите тука?“ Се појавил непознат човек во униформа и сомнително ги погледал. Биле толку исплашени што не биле во состојба веднаш да му објаснат дека се деца на иселеници и дека претходниот ден им починале родителите. Човекот им заповедал да тргнат со него кон логорот. Таму веднаш ги разместиле во бараки за сирачиња. Децата многу се исплашиле, затоа што тоа значело тие да бидат разделени. Логорот за девојчиња бил неколку железнички станици подалеку. Без оглед на молбите и плачот на децата, Паша го одвлекле во бараката за момчиња, а Шура со првиот воз била однесена до станицата каде што имало сиропиталиште за девојчиња.

Паша влегол во бараката во која веќе биле сместени околу 300 момчиња, некои таму биле веќе

многу долго време. Се приспособиле на новите услови и биле многу разуздани. Новодојденците ги примале со потсмев и ги тепале. Паша цела недела тајно размислувал за тоа како да избега од таа барака. Околината му била неиздржлива. Владеела негрижа во поглед на потребите на децата, момчињата биле груби, се карале и се тепале, а за јадење добивале некаква гнасна посна чорба. Чекал само погодна можност за да избега. На децата им било забрането да се оддалечуваат од бараката без придружба. Паша не можел повеќе да одложува. Една темна ноќ излегол надвор, ја прескокнал оградата на најниското место и почнал да трча небаре го прогонуваат, оддалечувајќи се сè повеќе од логорот.

На околу пет километри од бараката започнувала голема шума. Таму Паша се чувствувал сигурен. Повеќе не трчал, туку само брзо одел и внимавал да не го изгуби работ од шумата за да не се загуби. Долго одел. Конечно го совладал умор. Легнал под едно дрво и веднаш заспал. Сонувал дека го фатиле и го вратиле назад во логорот. Таму го тепале и постојано во грлото му ја налевале онаа гнасна посна чорба. Го разбудиле зраците на топлото пролетно сонце, кое се иска-

чило веќе високо на небото. Прегласниот пој на птиците речиси го оглувел. Се чинело како оперски пејачи да сакаат да му ја покажат својата вештина на овој натрпник. Паша станал и почнал да размислува што да прави. Одлучил да тргне назад во својот роден крај во Сосновка.

Толку многу би сакал да ја види својата сестричка, но како и каде да ја најде? Се згрозил од помислата дека можеле да го фатат и да го вратат назад во логорот. Одлучил дека повеќе сака да оди напред, што подалеку од страшниот логор. Таму подалеку подетално ќе се распраша за патот до дома.

МЕЃУ РАЗБОЈНИЦИТЕ

Одел цел ден. Ги избегнувал населбите. Само во некој двор замолувал за парче леб. Кога приближила втората ноќ, навлегол подлабоко во шумата за да преноќи. Легнал под големо дрво и заспал. Пред да се раздени, некој го удрил и рекол: „Еј, малечок, стани! Зошто лежиш тука? Со кого си тука?“ Паша станал, погледал и видел тројца силни мажи вооружени до заби. Се испашил. „Не

плаши се! Нема да ти направиме ништо лошо. Кажи ни како си дошол до тука.“

Кога на Паша му станало јасно дека тоа не се луѓе од логорот, па им кажал отворено сè што доживеал и каде тргнал. Луѓето внимателно го слушале. Им се допаднало ова разумно и горделиво момче. По кратко договарање, го повеле со себе „за да не загине“. „Од ова детенце може да биде нешто!“ Не се плашел да побегне од логор, а сега сакал да се впушти на толку далечен пат. Мораме да го „воспитаеме на наш начин!“ Му ја кажале својата одлука. Го фалеле начинот на нивното живеење и му ветувале дека ќе му биде добро со нив. Паша не се осмелувал да негодува, затоа што се плашел од овие вооружени и непознати луѓе. Тргнал со нив подлабоко во шумата. На една чистинка ги чекал некој друг човек со оседлани коњи. Го зел Паша под пазуви и го седнал пред себе горе на коњот и тргнале. По долго патување по скриените шумски патишта, застанале. Коњите ги одвеле, а заедно со Паша се промолкнале низ тесен отвор меѓу трупци што ги искршила бура. По неколку минути одење низ густата шума дошле до чистинка. Таму имало дваесетина луѓе, повеќето вооружени, и неколку жени.

Сите се собрале околу малечкиот, распартален и валкан заробеник. Го опсипале со прашања кој е, од каде е... На крајот водачот го запрашал: „Како се викаш?“ „Паша, Павле!“, одговорило гласно момчето. „Како се презиваш?“ „Тихомиров!“

„Тоа презиме не ти одговара за кај нас. Отсега ќе бидеш Смолски – затоа што си извалкан како смола“, му рекол водачот смеејќи се. Од тој момент сите го викале Смолски – ова ново презиме на сите им се допаднало.

Паша сега знаел дека се нашол меѓу разбојници (ајдуци). Постепено се запознал со новиот начин на живот, а на крај тоа и му се допаднало. Безгрижна слобода, добра храна и весело, лекоумно расположение – со тоа овие луѓе го придобиле и тој престанал да размислува за Сосновка. Само својата сестричка Шура не можел да ја заборави. Често тагувал по неа бидејќи си мислел дека таа можеби е веќе мртва. Малиот Смолски мошне брзо станал миленик на целата банда и им претставувал интересна разонода. И самиот веќе се интересирал за нивните акции и со нетрпение го очекувал секој нов плен. Ден по ден, сè повеќе се соживувал со овој безбожен живот и брзо заборавал што му зборувале некогаш родителите за

гревот и кражбата. Сега со радост ги прегледувал украдените работи и без здив слушал како разбојниците, враќајќи се, зборувале за својата „работа“.

Така поминале осум години. Веќе како 16-годишник, Смолски се приклучил во походите на убивање и пљачкување на оваа банда, бил умен во тоа, бил бистар и агилен. Набрзо го назначиле за заменик водач. Со своите разбојништва ги плашеле сите жители во округот. Густите шуми им биле одлично засолниште. Се чинело дека никој не може да ги спречи во нивните разбојништва. Го пљачкувале секого што ќе го сретнеле по патот, а многупати извршувале и убиства.

ОБРАТУВАЊЕ

Меѓутоа, сè си има свој крај. Една есен се случило нешто што предизвикало целосен пресврт во нивните животи.

Еден дел од бандата предводена од Смолски, нападнале двајца луѓе кои патувале низ шумата. Безмилосно ги убиле, а ги зеле коњите, облеката, обувките и багажот. Нашле само малку пари.